

הנחיות להוראת המצגת "מגילת רות"

קהל היעד: מתאים לתכנית הלימודים של כיתה ו'

משך הפעילות: 45 דקות

רקע: במשך הדורות נשאלת השאלה: מדוע נכללה מגילת רות בתנ"ך? אחת התשובות לכך מצביעה על הערך החינוכי של המגילה: "מגילה זו אין בה טומאה ולא טהרה, ולא איסור ולא היתר, ולמה נכתבה? ללמדך כמה שכר טוב לגומלי חסדים" (רות רבה ב, יד).

יוסף בן מתתיהו הוא הראשון שראה במוטיב החסד את לב לבה של המגילה. בסיום תיאור המגילה הוא כותב: "הוכרתי לספר מעשה רות זה, כי ברצוני להראות את כוח (גבורתו) של אלהים, שיכול להביא גם אנשים פשוטים לידי גדולה מפוארת, כזו שהעלה אליה את דויד שמוצאו מאנשים כאלה" (קדמוניות ה, ט, ד).

החסד, המעשים שלפנים משורת הדין, הוא מוטיב מרכזי במגילה. רות, גיבורת המגילה, המכונה בפי בעז "אשת חיל", היא מופת של אישה ערכית, התומכת כלכלית בחמותה שלא כדי לזכות בטובת הנאה. היא דבקה באלוהי ישראל ואף נשבעת בשמו. גם בעז עושה חסד עם רות המלקטת בשדהו, נוטל על עצמו לדאוג לכלכלתן של שתי האלמנות, וגואל את האלמנה הנוכרייה. הברכה שבעז נתברך בה מתגשמת, ורות ובעז מעמידים לישראל את דוד המלך.

החסדים שרות ובעז עושים נובעים לא רק מכוח אישיותם, אלא מהמסגרות החברתיות שמגדיר החוק המקראי. מסגרות חברתיות המגדירות כיצד יש לדאוג לכלכלת החלשים בחברה, ואיך ניתן לשקם אישה שהתאלמנה ומשפחה שאיבדה את רכושה.

במצגת זו נעסוק באחריות לדאוג לחלשים בחברה, ונבחן על מי היא מוטלת במגילת רות ובימינו.

שקופית 1:

מה בשקופית? צילום של עדי נס בשם "רות ונעמי מלקטות", ושאלות בעקבות התבוננות בתמונה. בשלב זה כדאי שלא לגלות לתלמידים את נושא התמונה - בסוף המצגת נחזור להמשך דיון בתמונה זאת.

איך כדאי להפעיל את התלמידים? בלי שהתלמידים יודעים את נושא התמונה או מי האמן שצילם אותה, שאלו אותם שאלות על התמונה: מיהן הדמויות בצילום? מה הן עושות? מה התחושות שעולות מהתמונה? ניתן להשתמש בשאלות המופיעות במצגת ואפשר גם להוסיף שאלות המתייחסות לתמונה ולדמויות שבתמונה. המטרה היא שהתלמידים יציפו כמה שיותר דברים שעולים להם ממבט בתמונה ויעלו שאלות שקשורות בעוני ובקשיי הקיום.

שקופית 2:

מה בשקופית? נעים להכיר רות ונעמי – שקופית היכרות עם הדמויות המרכזיות במגילת רות.
איך כדאי להפעיל את התלמידים? לפניכם שאלות על הדמויות, שעליהן ניתן לענות לאחר לימוד של תחילת מגילת רות.

מאיפה הן הגיעו? חזרו ממואב, לשם הלכו בעקבות בצורת ורעב בארץ.

מה הקשר המשפחתי ביניהן? רות הייתה נשואה לבנה של נעמי, שכבר אינו בחיים.

מה הבעיות הצפויות להן בבית לחם? הן שתי נשים לבד, בלי גבר שיפרנס אותן ובלי חלקת אדמה. אין להן לא עבודה ולא ממה להתפרנס, ולכן צפויות להן בעיות כלכליות רבות.

שקופית 3:

מה בשקופית? שקופית עם סימון מידע על כל אחת מהדמויות – רות ונעמי.

איך כדאי להפעיל את התלמידים? להזמין את אחד התלמידים למחשב, כדי שיסמן על גבי המצגת את המאפיינים המתאימים לכל אחת מהדמויות, ובעזרת הכיתה כולה נאסוף מידע על כל אחת מהדמויות.

שאלות לדיון:

מה נקודות הדמיון בין רות לנעמי?

מה נקודות השוני ביניהן?

עוד משהו?

שקופית 4:

מה בשקופית? שקופית מידע על הקשיים שהיו לנשים ללא משפחה באותה התקופה.

איך כדאי להפעיל את התלמידים? את שקופית המידע מומלץ לקרוא עם התלמידים, ותוך כדי הקריאה לדבר על המידע שקראו.

שאלות לדיון:

האם אתם מכירים אנשים שגם בימינו מתפרנסים מאדמתם?

מה הקשיים בעבודת האדמה?

מדוע לדעתכם רק גברים יכלו לרשת אדמה?

בסוף השקופית מופיעה השאלה המרכזית שעמה אנו יוצאים מקטע מידע זה: מה הבעיה של רות ונעמי? רות ונעמי הן שתי נשים, ללא גברים שיפרנסו אותן, אחת מואבייה והאחרת מבוגרת, אין מי שירצה לעזור להן.

נעים להכיר רות ונעמי
 סמנו את המידע המתאים על כל אחת מהדמויות

☐	אלמנה	☐
☐	אם שכולה	☐
☐	ערירית	☐
☐	גרה	☐
☐	נוכרייה	☐
☐	ענייה	☒
☐	יהודייה	☐
☐	מואבייה	☐
☐	עשירה	☐
☒	מבוגרת	☐
☐	צעירה	☐
☐	בעלת משפחה	☐

נעמי | רות

לחצו על הרבעים הלבנים לסימון ולקבלת משוב. בסיום, לחצו על "הבא" להמשך.

הבא | הקודם

למה קשה להיות אישה לבדה בתקופת המקרא?

בתקופת המקרא, האדמה הייתה מקור הפרנסה העיקרי של האדם. מי שלא הייתה לו אדמה או שלא היה יכול לעבד את האדמה שלו התקשה להתקיים, מפני שלא היה לו אוכל וגם לא הייתה לו סחורה להחליף בדברים אחרים.

למי הייתה אדמה?
 הארץ חולקה לנחלות לפי שבטים, ובתוך נחלת השבט חולקה לפי משפחות. האדמה עברה ביורשה מאב לבן. רק הגברים יכלו לרשת את הנחלה.

אז מה הבעיה של רות ונעמי?

לחצו על "הבא" להמשך.

הבא | הקודם

מה לדעתכם כדאי לרות ונעמי לעשות כדי לשנות את מצבן?

- להתחתן
- לצאת לעבוד בחקלאות
- לעבור בין הבתים ולקבץ נדבות
- לפנות למשרד הרווחה
- לגנוב אוכל מבתים אחרים

לחצו על מסיח להדגשה ולקבלת משוב. לחצו על ה-x לסיגרת המשוב. לחצו על "הבא" להמשך.

הקודם הבא

שקופית 5:

מה בשקופית? שקופית המתייחסת לשקופיות הקודמות. בעקבות מה שראינו עד כה, מה אתם הייתם מציעים לרות ונעמי לעשות כדי לשנות את מצבם?

איך כדאי להפעיל את התלמידים? אפשר לקיים דיון עם התלמידים ולשאול אותם מה הם היו עושים במקום רות ונעמי. תוך כדי דיון, כאשר עולות תשובות המופיעות במצגת, יש לבקש מהתלמיד שהציע את הפתרון לגשת ללוח וללחוץ עליו. בלחיצה על הפתרון יעלה משוב מערער לאותו פתרון, כדי להוביל את התלמידים למסקנה שלרות ונעמי לא היו דרכים מעשיות לשנות את המצב. לסיכום הדיון אנחנו רואים שרות ונעמי נמצאות בבעיה גדולה.

שקופית 6:

מה בשקופית? שקופית זו מראה לנו את הפתרון שהציעה רות ונעמי, באמצעות טקסט מתוך מגילת רות.

איך כדאי להפעיל את התלמידים? קראו יחד את הטקסט מתוך מגילת רות ודונו על הפתרון שמציעה רות.

שאלות לדיון:

האם אחד התלמידים הציע פתרון מסוג זה בדיון הקודם?

למה בדיוק רות מתכוונת? ללכת ללקט בשדות אחרים, האם כוונתה ללכת ולגנוב? האם לקבץ נדבות?

(בהמשך נראה מה הייתה כוונתה של רות)

שקופית 7:

מה בשקופית? מאיפה בא לרות הרעיון? היא לא המציאה אותו לבד... בשקופית שלפנינו חוק מספר ויקרא שמחייב את בעלי השדות לסייע לאנשים במצבם של רות ונעמי.

איך כדאי להפעיל את התלמידים? קראו את החוק מספר ויקרא עם התלמידים, ולאחר מכן הזמינו מתנדבים אל המחשב כדי שיענו על השאלות באמצעות סימון נכון או לא נכון ליד כל תשובה

התשובות:

• החוק הזה נועד רק לבעלי השדה או לבעלי הכרם (כלומר למי שהשדה או הכרם שייך לו). **נכון** / לא נכון

• החוק אומר שאסור להשאיר תבואה עבור הנזקקים. נכון / **לא נכון**

איך רות מנסה לפתור את הבעיה?

ותאמר רות המואביה אל-נעמי אלכה-נא השדה ואלקטה בשבילים אמר אשר אמצא-מן בעיני ותאמר לה לכי בתי

לחצו על "הבא" להמשך.

הקודם הבא

מאיפה צץ לרות הרעיון?

קראו את החוק המקראי הבא:

וּבְקִצְרְכֶם אֶת-קְצִיר אֲרֻצְכֶם לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ לְקַצֵּר וּלְקַט קְצִירְךָ לֹא תִלְקֹט. וְקִרְיָךְ לֹא תִעוֹלַל וּפְרִט קִרְיָךְ לֹא תִלְקֹט. לְשָׂנֵי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אִתָּם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם. (ויקרא יט. 9-10)

סמנו נכון או לא נכון ליד כל אחד מהמשפטים הבאים:

- החוק הזה נועד רק לבעלי השדה או לבעלי הכרם (כלומר, למי שהשדה או הכרם שייך לו). נכון לא נכון
- החוק אומר שאסור להשאיר תבואה עבור הנזקקים. נכון לא נכון
- לפי החוק, בעלי הנחלות והשדות חייבים לדאוג לנזקקים. נכון לא נכון
- לפי החוק, אסור לנזקקים ללקט מהתבואה בשדות של אחרים. נכון לא נכון

לחצו על "נכון" או "לא נכון" להדגשה ולקבלת משוב. לחצו על "הבא" להמשך.

הקודם הבא

- לפי החוק, בעלי הנחלות והשדות חייבים לדאוג לנזקקים. **נכון** / לא נכון
- לפי החוק, אסור לנזקקים ללקט מהתבואה בשדות של אחרים. נכון / **לא נכון**

שקופית 8:

מה בשקופית? לפניכם סרטון קצר המסביר את המושגים לקט, פאה ושכחה.

איך כדאי להפעיל את התלמידים? לאחר הצפייה בסרטון כדאי לבקש מהתלמידים להסביר במילים שלהם את המונחים "פאה" "שכחה" ו"לקט".

שאלות לדיון:

מה אתם חושבים על החוק המקראי?

האם לדעתכם אנשים קיימו אותו?

האם אפשרי לקיימו?

שקופית 9:

מה בשקופית? שאלת רב ברירה: לפי החוק המקראי, על מי מוטלת האחריות לדאוג לעניים?

איך כדאי להפעיל את התלמידים? ענו על השאלה עם התלמידים על סמך השקופיות הקודמות, שבהן ראינו את האחריות על בעלי השדות – העשירים. לחיצה על כל תושבה פותחת משוב.

שקופית 10:

מה בשקופית? מעבך לימינו - אחרי שראינו מה היה בתקופת המקרא נראה מה קורה בימינו. כיום, על מי מוטלת האחריות לדאוג לעניים? תבנית גרירה – על התלמידים לדרג מלמעלה למטה באמצעות גרירה, לפי מידת האחריות של הגורמים שמופיעים במס'יחים.

איך כדאי להפעיל את התלמידים? ערכו דיון עם התלמידים ושאלו אותם מי לדעתם אחראי לדאוג לעניים. סדרו את הרשימה בהתאם לדעות בכיתה. ניתן לערוך היררכיה של הרצוי ולאחר מכן לשנות למצוי, למה קורה באמת היום.

איך זה עבד?

בחקופה שבה התרחשו האירועים במגילת רות.

00:01 / 00:45

לחצו על **לצפייה**. לחצו על **לעצירה**. בסיום, לחצו על **הבא** / **הקודם**.

לפי החוק המקראי, על מי הייתה האחריות לדאוג לכך שלעניים יהיה מה לאכול?

על השופטים X
 על המלך
 על בעלי השדות
 לאף אחד לא הייתה אחריות על כך

לחצו על **מס'יח להדגשה ולקבלת משוב**. לחצו בשנית ל**סגירת המשוב**. בסיום, לחצו על **הבא** / **הקודם**.

וכיום לפי דעתכם, על מי מוטלת האחריות לדאוג לכך שלעניים יהיה מה לאכול?

גררו את התשובות לפי סדר החשיבות מלמעלה למטה, כך שמי שיש לו הכי הרבה אחריות יופיע למעלה ומי שיש לו הכי מעט אחריות יופיע למטה.

- על העשירים
- על מוסדות הצדקה
- על כולם
- על המדינה
- על העמים עצמם

דרגו את המשפטים בסדר יורד באמצעות גרירה. בסיום, לחצו על **הבא** / **הקודם**.

שקופית 12+11:

מה בשקופית? שני סרטונים העוסקים בעזרה לעניים. אחד של עמותה פרטית בשם "לתת", ובאחר ריאיון עם מנכ"ל ביטוח לאומי המסביר מה התפקיד של המוסד לביטוח לאומי.

כיצד ניתן להפעיל את התלמידים? לאחר שבדקנו מה רצוי לדעתנו מבחינת דאגה לעניים ומה באמת קיים בשטח, בואו נראה מהי באמת מדינת רווחה ומה מטרתיה:

לתת מכל הלב

מדינת רווחה היא מדינה שתכלית המדיניות שלה היא לספק לתושביה הגנה ממחסור, ולצמצם, עד כמה שניתן, את אי-השוויון החברתי בין השכבות החלשות לבין השכבות המבוססות.

המושג מדינת רווחה נולד במלחמת העולם השנייה, כאשר עלה הצורך של המדינות לספק לאוכלוסייה הפגועה מן המלחמה שירותים בסיסיים, כגון דיור, תעסוקה, טיפול רפואי ומזון. עם הזמן התרחבו היעדים, וכיום הם כוללים גם את השאיפה לשוויון, שיפור ברמת החיים וצדק חברתי.

התומכים במדינת רווחה מתבססים על המושג זכויות חברתיות, הכוללות מלבד זכויות פוליטיות וזכויות אזרחיות, גם זכויות הקשורות במצב החומרי, כגון הזכות לחינוך, הזכות לבריאות ועוד, ולדעתם, המדינה חייבת לספק זכויות אלה.

מדיניות הרווחה מבוצעת באמצעות שירותי רווחה. שירותים אלה כוללים שירותי חינוך, שירותי בריאות, עזרה נפשית, תעסוקה, ייעוץ ועוד. לדוגמה: במסגרת מדיניות הרווחה כל אדם זכאי לקבל עזרה רפואית. כלומר, כל אדם, גם מי שאין ידו משגת לשלם דמי ביטוח רפואי כלשהו או דמי חברות בקופת חולים, זכאי לקבל עזרה רפואית בבית-חולים או במרפאה ציבורית כאשר הוא זקוק לכך.

(מתוך מונחון באזרחות, המרכז לטכנולוגיה חינוכית)

דיון: אם ישראל היא באמת מדינת רווחה הדואגת לחלשים בחברה ואנחנו רואים שהביטוח הלאומי עוזר לאנשים נזקקים, מדוע עדיין יש צורך בעמותות כמו "לתת"?

אילו יוזמות נוספות אתם מכירים לעזרה לחלשים בישראל?

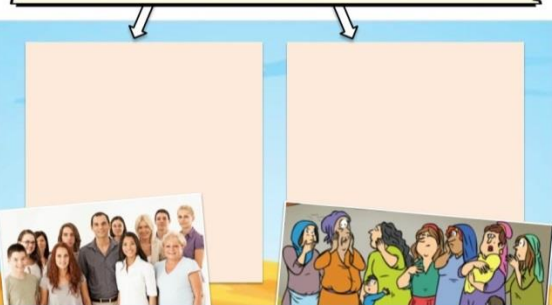
האם בעיית העוני היא בעיה של העניים או של כולנו?

חשוב להעלות בדיון את הפער שלעיתים קיים בין החוק לבין מה שקורה בשטח. גם בסיפור מגילת רות אנחנו יכולים לראות את הפער הזה ביחס של הקוצרים לרות – בועז צריך להגן עליה מפניהם. כנראה שגם בתקופת המקרא לא קיימו את החוק במלואו.

שקופית 13:

מה בשקופית? אז מה לדעתכם עדיף, המצב בחברה המקראית או בימינו?

מה עדיף, לדעתכם, המצב בחברה המקראית או המצב בחברה הישראלית? נמקו

כתבו תוכן במלבנים הכתומים. בסיים, לחצו על "הבא" להמשך.

כיצד ניתן להפעיל את התלמידים? ניתן לחלק את הכיתה לשתי קבוצות, כאשר כל קבוצה צריכה לתמוך בצד מסוים: קבוצה אחת מסבירה מדוע המצב עדיף בימינו, והקבוצה האחרת מעלה טיעונים הפוכים. לאחר שכל קבוצה ארגנה רשימת טיעונים, תלמיד אחד מכל קבוצה מוזמן לרשום את טיעוני קבוצתו על גבי המצגת בעמודות המתאימות.

שקופית 14:

מה בשקופית? הצילום של עדי נס.

כיצד ניתן להפעיל את התלמידים? לסיכום הלימוד אנחנו מגיעים לאותה תמונה שעמה פתחנו. עכשיו

אנחנו מגלים כי שם התצלום הוא: רות ונעמי המלקטות. מעניין לבחון עם התלמידים את החיבור שעשה האמן בין החיים שלנו לתקופת המקרא. הוא לקח דמויות של חלשים בחברה שלנו היום, במקרה הזה שתי נשים, והעמיד אותן בסיטואציה יומיומית מבחינתן – אוספות שאריות מהזבל או משוק עירוני שומם. באמצעות השם שנתן ליצירה הוא מרמז על החיבור עם הדמויות המקראיות – רות ונעמי.

קצת על היצירה:

רות ונעמי מלקטות

התבוננו ביצירה של הצלם עדי נס: "רות ונעמי מלקטות"

היכן לדעתכם צולמה התמונה?

האם התמונה מתאימה לסיפור המקראי או לימינו? מדוע?

מה לדעתכם המסר שרצה להעביר האמן?

לחצו על "הבא" להמשך.

הקודם

הבא

בצילום מופיעות שתי נשים, מבוגרת וצעירה (על פי ידיהן), אוספות בצלים הזרוקים על הקרקע במרכזו של אזור שבשעות אחרות הוא אולי שוק ירקות שוקק אדם וריחות. הברית, הקשר והגורל המשותף בין רות ונעמי המקראיות ("עמך עמי ואלוהיך אלוהי"), מורגשים היטב בקשר ובשותפות שבין שתי הנשים בצילום. נעמי ורות המקראיות מגיעות ליהודה כשהן חסרות כול. רות מלקטת בשדה, שהרי לפי חוק מתנות העניים, בעלי השדה חייבים היו להשאיר את הלקט, השיבולים שנפלו תוך כדי הקציר, עבור הנזקקים. בצילום, הרקע הפסטורלי והטבעי של השדה מתחלף ברקע מטונף ובסיטואציה משפילה, כשבמקום ללקט את התבואה מהשדה, אוספות שתי הנשים שאריות שהושלכו, ובמקום שהצעירה לבדה "תלקט" מזון, גם האישה המבוגרת נאלצת להתכופף ולאסוף את הבצלים. נדמה שהיחס לעניים היום חסר את הכבוד שהיה קיים בתקופה המקראית. גם ביצירה **המלקטות** של ז'אן פרנסואה מילה באמצע המאה ה-19, רואים איכרות עניות הנאלצות לאסוף את התבואה שנשארה אחרי הקציר. למרות זאת, נדמה שמצבן של המלקטות טוב יותר מזה של הדמויות בצילומן של עדי נס, מכיוון שבצילום של נס הרקע המטריד והשקט המעיק האופף את הצילום, הופכים את הסיטואציה לטעונה.

שאלות אפשריות לסיכום הנושא:

מיהם החלשים בחברה שלנו היום?

איך אנחנו יכולים לעזור להם?

אילו עמותות אתם מכירים שעוזרות לחלשים?

שתפו במקרה שקרה לכם או שראיתם הנוגע לעזרה לחלש בחברה.